

Typ posudku: *oponentka*

Autor/ka práce: Petr Pleva

Název práce: On-line komunity

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Josef Kandert, CSc.

Oponent/tka: PhDr. Marie Dlouhá

Navržené hodnocení: 3–4

Zdůvodnění Vašeho hodnocení práce (zejména výhrad a kritických připomínek) rozepište podle níže uvedených kritérií.

Tento posudek i práce jsou z loňského roku. Vzhledem k tomu, že student provedl pouze minimální úpravy, zůstává také text posudku stejný. Trochu překvapující je, že moje připomínky nevedly ke změně textu.

1. Je cíl práce (výzkumná otázka) jasně formulován a odpovídají mu závěry? Je práce vhodně strukturována?

Autor si pro svoji bakalářskou práci zvolil téma online¹ komunit, které je bezpochyby velmi aktuální, avšak již na začátku je třeba poznamenat, že výzkum fenoménu internetu a online komunit rozhodně není nový. Pokud by autor tuto skutečnost reflektoval například v teoretickém úvodu práce, jistě by svoje téma lépe a přesněji definoval právě na základě již popsanych zjištění jiných autorů.

Práce se nazývá „On-line komunity“, což je téma na bakalářskou práci, dle mého názoru, velmi široké a tudíž nevhodné. Neurčitost tématu autorovi ztěžuje možnost v daném rozsahu problematiku popsat. Vzhledem k již existujícím výzkumům uvažuji i o přínosu samotné práce.

Výzkumné otázky jsou konkrétně formulované na straně 2: *Jak probíhá dráha online komunit? a Jaký vliv má na život těchto komunit software?* Opět nekonkrétně zvolené cíle jsou jedním z možných důvodů nekonzistence práce a toho, že čtenář dostává neúplnou odpověď na položené otázky.

Co se týče struktury, občas se v práci objevují termíny, které jsou vysvětleny až o několik stránek později, nebo nejsou vysvětleny vůbec. Čtenář, který nemá znalost konkrétních online komunit, kterých se práce týká, má tedy občas problémy s porozuměním. Jedná se například o věty uváděné v kapitole 3.2 *Metody* – nezasvěcený čtenář například netuší, co je to „event Summer Games Done Quick“ (strana 4), nebo IRC kanál (strana 11, na straně 19 uvádí autor irc malým písmem, opět bez vysvětlení, o co se jedná). Částečné vysvětlení, co je to IRC, uvádí autor až na straně 21.

2. Opírá se autor/ka o dostatek literatury relevantní tématu práce? Využívá i cizojazyčné texty?

Autor práce „On-line komunity“ využívá několik relevantních zdrojů, především cizojazyčných,

¹ Autor v práci nevysvětluje, proč někde používá výrazu „on-line“ (například v názvu), jinde online. Pouze na straně 5 uvádí, že výraz „on-line“ je původním tvarem. Pokud výrazy vyjadřují to samé, bylo by vhodnější používat jeden tvar v celé práci.

přesto si myslím, že teoretický základ práce je nedostačující, nebo nedostatečně využitý. Odráží se to především v tom, že většina formulací, které autor v práci používá, jsou dost vágní. Nejasná definice je dána tím, že pojmy nejsou dostatečně ukotvené v literatuře.

Neurčité je i zdůvodnění volby literatury, kterou autor používá jako svůj teoretický základ. Za dostačující nemůžu považovat ani autorovo odůvodnění, že se práce A. J. Kimové „více méně dotýká téměř všech mých otázek“ (strana 4) nebo, že autor v práci využije i díla, které se „více zaměřují na jednotlivé aspekty“ (strana 4). O jaké aspekty se jedná, bohužel nezmiňuje, nelze tedy posoudit, zda je využití těchto zdrojů vhodné vzhledem k autorově metodě a k výzkumným otázkám. Autor navíc v práci používá omezeného počtu zdrojů – 15 titulů považuji za velmi malý počet. Neadekvátní pro vědeckou práci však považuji to, že 3 z využitých zdrojů jsou články z Wikipedie!!! Rozšířením teoretického základu by se autor vyhnul tomu, že některé otázky řeší pouze s pomocí jednoho autora či autorky. Konkrétně teoretické uchopení vývoje komunity autor zakládá pouze na díle A. J. Kim. Neexistují žádná jiná teoretická uchopení toho, jak online komunity vznikají a jak se vyvíjejí? Dílo Kim je z roku 2000 a internet je dynamickým prostředím, ve kterém se od té doby jistě mnohé změnilo. Nenalezl by autor nějaké kritiky konceptu A. J. Kim? Odpověď na tyto otázky by jistě pomohla v přesnější definici toho, proč jako teoretický základ práce bylo zvoleno právě toto dílo.

Druhou výtkou je to, že autor zcela opomíjí současné směřování výzkumu online komunit, který se od dob počátků jejich zkoumání značně posunul. Nejprve se výzkum zaměřoval na online komunity jako na entity, které lze zkoumat odděleně od života, který probíhá tvář v tvář. Postupně se ale stále častěji upozorňuje na provázanost „online“ a „offline“ světa (autorovi bych doporučila prostudovat základní literaturu od Christine Hine [např. 2008], která se tématu věnuje, z dalších např. teoretici virtuální etnografie Domínguez et al. [2007], Garcia et al. [2009] aj.) a upozorňuje se na to, že jako takové je potřeba je zkoumat [za všechny např. Murthy 2008]. Autor by tuto skutečnost měl ve své práci alespoň reflektovat a vysvětlit, proč tuto perspektivu nevyužívá a soustředí se pouze na online aspekty.

Hlavní využití teoretických zdrojů autor směřuje na definici online komunit, kterou je „nutné definovat, abychom ji mohli zkoumat“ (strana 5). S tímto tvrzením naprosto souhlasím. Autorovým závěrem teoretické rešerše je ale pouze to, že „existuje mnoho definic“, které „přestože se od sebe liší, popisují ten stejný jev“ (strana 7). Nezodpovězenou otázkou tedy je, kterou z těchto definic si autor vybral pro svůj výzkum, na jakém základě tedy vlastně vybíral případy pro svůj výzkum. Definovat předmět svého zájmu považuji za nezbytné také z toho důvodu, že – jak jsem ukázala – je třeba reflektovat prolínání online a offline prvků. Považuje autor za online komunitu například komunitu hráčů Larpu, kteří komunikují nejen online ale také offline?

Stejně nejednoznačně pracuje autor i s pojmem identita („identita je jednou velkou otázkou“, strana 16). Uvádí například, že „v případě online komunit existuje určitá potřeba utvářet a udržovat určitou trvalou identitu“ (strana 16). Mám tomu rozumět tak, že tomu v kontaktu tvář v tvář není? Utváří se „trvalá identita“ ze strany aktéra, nebo hrají roli i jeho „spoluhráči“, kteří identitu potvrzují a tím vlastně spoluutváří? Není mi jasné, jestli autor chápe jako identitu to, jak se chce uživatel prezentovat, nebo jak ho chápou ostatní. A může být identita vůbec trvalá? Další zmínka o identitě – „identita je mnohdy vázaná pouze na jméno“ (strana 21) mi přijde také nedostatečná – jak upozorňují někteří autoři, v internetovém prostředí sice nejsou čitelné výrazy tváře, mimika a pohyby těla (Goffmanovské „given off“ [Goffman 1999]), na druhou stranu je možné leccos vyčíst ze způsobu komunikace, vyjadřování, používání emotikonů, znalosti pravidel elektronického prostředí atp. (viz např. Papacharissi [2002: 644]). Identitu (ať už ji autor definuje jakkoliv) tedy nelze redukovat pouze na obraz.

3. Jaká je kvalita použitých dat nebo zdrojů (včetně jejich výběru, sběru a popisu) a metod jejich analýzy?

Již zmiňované vágní vyjadřování provází i popis metodologie, která je nejslabším místem práce.

Absolutně zde chybí zdůvodnění, proč autor použil kvalitativního výzkumu a proč využil metody zúčastněného pozorování. Jak sám autor uvádí, zúčastněné pozorování prováděl v „několika online komunitách“ (strana 4) neuvádí, z jakého důvodu si vybral právě tyto komunity a jaké komunity si vůbec vybral. Způsob výběru dat popisuje stejně neurčitě – jako sběr „potřebných dat“ (strana 4). Autor se snaží odpovědět na to, jak fungují mechanismy v online komunitách, ale nereflexuje omezení kvalitativního výzkumu ohledně zobecnitelnosti, tedy vlastně otázku toho, jestli je tato metoda výzkumu pro položené otázky adekvátní.

V autorově rozhodnutí pro zúčastněné pozorování (bez udání důvodů), absolutně chybí reflexe autorovy osoby jako výzkumníka (možné ovlivnění dat). Nejasná je jeho role také vzhledem k tomu, že na straně 3 uvádí, že bude zkoumat komunity „bez nutnosti být součástí/členem“, na straně následující (strana 4) ale píše, že „bude moci pozorovat odlišnosti a účastnit se událostí“. Také není definováno, jak dlouho byly komunity pozorovány, a v metodologické části chybí i upřesnění toho, kolik komunit autor sledoval („několik“ nepovažuji za dostatečné). Čtenář může počet komunit „zjistit“ až v okamžiku, kdy se dostane k *Praktické části*.

Nejasnosti ohledně metodologie jsou i v *Praktické části práce* (od strany 22). Co přesně autor ve vybraných komunitách sledoval? Jakým způsobem? Jak identifikoval například jednotlivé typy členství? Jednalo se o to, že se sami členové zařazovali do těchto kategorií, nebo působil autor v roli toho, kdo kategorizuje? Takto práce spíše působí jako shrnutí základních charakteristik vybraných komunit, které jsou uvedené někde na internetu, což dle mého názoru nemá nic společného se sociologickým (nebo antropologickým) výzkumem. Autor sice tvrdí, že se zaměří „na účel komunity a jeho naplňování...“, což bylo „probíráno v teoretické části práce“ (strana 22), výsledný popis ale není ničím obohacujícím, co by pracovalo s teorií a data interpretovalo, či teorii rozšiřovalo. Doporučila bych sebraná data nějakým způsobem kategorizovat (kódování), což by mohlo být prvním krokem k zajímavým zjištěním. Takto má čtenář dojem, že je nucen se „prokousat“ množstvím technických detailů, závěry bohužel prakticky absentují.

Dále z metodologické stránky není příliš jasné, jak autor dospěl ke klasifikaci uváděné v kapitole *Život komunit* (strana 37). Vzhledem k tomu, že sám svou metodu popsal jako „zúčastněné pozorování“, tak bych neočekávala, že součástí zjištění o povaze proměn komunity bude následující: Autor uvádí v kapitole 5.4.1 *Prvotní fáze* (strana 37) o jedné komunitě: „založeno roku 1998 několika členy za účelem vytvořit archiv...“. Pokud by tato zjištění vyplývala z autorova výzkumu, který, jak uvádí, prováděl skrze pozorování, znamenalo by to, že komunity pozoroval již od roku 1998! Nepředpokládám však, že by s pozorováním začal před nástupem na VŠ. Spíše však vše naznačuje tomu, že doopravdy nebyla použita metoda pozorování, spíše jakási „kompilace“ informací, které autor našel na internetu. Navíc pokud roky založení jednotlivých komunit „nevypozoroval“, ale jiným způsobem zjistil, bylo by třeba uvést citaci zdroje.

Jako otázka se pak nabízí i to, jestli je vůbec vhodné volit metodu pozorování pro životní cyklus komunit. Vzhledem k tomu, že „pozorované“ komunity byly založeny 1998, 2009 a 2008 (strana 37), znamenalo by to opravdu náročnou výzkumnickou práci. Předpokládám, že autorovo pozorování bylo kratší (to se pouze domnívám, uvedeno to nikde není), což znamená, že nemohl v žádném případě „vypozorovat“, jaký životní cyklus komunity mají. Metoda krátkodobého pozorování je dle mého názoru pro položené otázky nevhodná.

Běžnou součástí vědecké práce by mělo být i zhodnocení možných omezení výzkumu, případně kvality dat, která výzkumník získal. V bakalářské práci tato reflexe bohužel chybí, vzhledem ke špatně popsané metodologii ani já nemohu příliš výzkum z této stránky zhodnotit.

4. Jaká je kvalita argumentů, o něž autor/ka opírá závěry, k nimž dospěl/a?

Vyplývá z ostatních bodů.

5. Jsou v práci autorova/autorčina tvrzení a zjištění jasně odlišena od tvrzení a zjištění

převzatých?

V rámci práce se autor snaží oddělovat vlastní myšlenky od citovaných pramenů. Bohužel tuto činnost nedělá důsledně. Hlavním příkladem této nedůslednosti je kapitola *Vznikání online komunity* (strana 8), kde autor poukazuje na „důležité prvky vzniku online komunity“ – jmenuje například „ÚČEL, MÍSTO,...“ (strana 8–12). Není ale vůbec jasné, kde došel právě k těmto jednotlivým bodům – čerpá je z literatury? Pokud ano, tak chybí citace. Pokud ne, tak jakou metodou k nim dospěl? V celé práci autor nejasně definuje, co je jeho myšlenka a co je myšlenka převzatá.

6. Jaká je úroveň odkazového aparátu, jazyka a dalších formálních náležitostí?

Úroveň odkazového aparátu a formálních náležitostí je v práci na poměrně nízké úrovni. V následujících odstavcích ukáži, kde autor nepostupoval v souladu s běžnou formou, která je očekávána od vědecké práce.

Jako první bych jmenovala nedotažený formát citací. Na některých místech jsou citovány anglické zdroje česky, někde v originále (anglicky). Bylo by vhodné formát sjednotit, běžně se u vědeckých prací vydávaných v ČR využívá české znění. Navíc jsou citace často příliš dlouhé a působí dojmem, že jen uměle natahují délku textu. Vhodnější by bylo častěji myšlenky jiných autorů parafrázovat (vypíchnout jen to nejdůležitější), vzájemně konfrontovat a doplňovat.

Dalším problematickým bodem je to, že autor často ve své práci necituje literaturu, na kterou odkazuje – např. viz strana 4, kde autor píše o knize *Community building*, nebo na straně 13, kde zmiňuje pojem „peripherals“ a dílo autorů Lave a Werngera. Práce Laveho a Werngera je zmiňována i na straně 15 a 17, citace ovšem opět chybí. Citace není uvedena ani na straně 9, kde autor mluví o jejich článku *Exploring...* Z tohoto článku navíc autor čerpá výsledky výzkumu, které by měly podpořit jeho argumenty. Bohužel už ale neuvádí, o jaký výzkum se jedná – zda byl reprezentativní, z jaké země, koho se ptali (věk, socioekonomické charakteristiky, velikost vzorku) atp. Nelze tak posoudit relevantnost výzkumu vzhledem k datům, které autor sbírá.

Dále na straně 10 uvádí autor termín „lurker“, který má být dalším výrazem pro návštěvníka. Jedná se o poměrně specifický termín, u kterého by bylo také vhodné citovat zdroj, ze kterého čerpá. Práce má i gramatické nedostatky – např. strana 5 – „zda se neobjevili nové vzorce“, často také chybí interpunkce (např. strana 12: „budou to členové kdo si bude vybírat“, strana 17: „mohou odhadnout s kým mají tu čest“, strana 20: „komunikace nevyžaduje aby byli všichni diskutující přítomni“ a mnoho dalších).

Práce není dotáhnutá ani z formátového hlediska. Autor nedodržuje základní typografická pravidla, což by se dalo v bakalářské práci odpustit. Nechápu ale, proč volí na různých místech práce různé druhy a styly písma v citacích – střídá různé druhy řádkování, kurzívu s písmem normálním atp.

7. Jiné přednosti a/nebo nedostatky, které neodpovídají výše uvedeným kritériím (jsou-li jaké).

8. Náměty na diskuzi při obhajobě práce.

Kromě výše uvedených výtek autor sklouzává k typickému neduhu prací o internetu – nešetří frázemi jako „růst vlivu a významu online komunit“ (strana 2), „v dnešní době má a umí využívat email téměř každý“ (strana 19) atp. Jak se autor staví k problému „digital divide“ (doporučovala bych přečíst základní knihu od Manuela Castellse *The Internet galaxy* [Castells 2003], která se tomuto tématu věnuje)? Proč alespoň slovně nereflektuje fakt, že ne všichni mají stejný přístup k internetu a že tedy pro některé fenomén online komunit nemá takový význam, jaký mu přisuzuje autor? Data z roku 2012 hovoří o cca 2, 3 milionu uživatelů internetu, což je pouhá 1/3 světové populace (zdrojem jsou data z Měření informační společnosti od Mezinárodní unie

elektrokomunikace)! Tento neduh připisují tomu, že autor v úvodu uvádí, že se „můžeme podívat okolo sebe“ (strana 2), abychom viděli význam fenoménu, kterému se autor věnuje.

Celkové hodnocení práce:

Celkově je práce Petra Plevy velmi slabá především kvůli téměř absolutní absenci popisu metodologie. Díky tomu nelze identifikovat, jak přišel k prezentovaným výsledkům a tyto tak nelze prakticky zhodnotit. Práce má také slabé teoretické zázemí a nereflektuje současnou orientaci výzkumu v oblasti online komunit. Navíc jsou v práci četné gramatické a typografické chyby, autorovo vyjadřování je často velmi vágní a autor nevysvětluje výrazy, které nejsou obecně známé, čímž ztěžuje čtenáři možnost jeho dílo uchopit. Navíc v práci nejsou jasně oddělované autorovy myšlenky od používaných zdrojů, které občas ani necituje. Z výše uvedených důvodů práci hodnotím známkou 3–4, bude záležet na autorovi, jakým způsobem se vyrovná s výše uvedenými výtkami a zda se mu svůj postup podaří při veřejné obhajobě zdůvodnit.

Využitá literatura, kterou doporučuji autorovi ke studiu:

Castells, Manuel. 2003. *The Internet galaxy: Reflections on the Internet, business, and society*. New York: Oxford University Press.

Domínguez, Daniel, Anne Beaulieu, Adolfo Estalella, Edgar Gómez, Bernt Schnettler, Rosie Read (Eds). 2007. „*Virtual ethnography*.“ *Forum: Qualitative Social Research* [online] 8 (3) [cit. 1. 09. 2012]. Dostupné z: <nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0703E19>.

Garcia, Angela Cora, Alecea I. Standlee, Jennifer Bechkoff, Yan Cui. 2009. „Ethnographic Approaches to the Internet and Computer Mediated Communication.“ *Journal of Contemporary Ethnography* 38 (1): 52–84.

Goffman, Erving. 1999. *Všichni hrajeme divadlo: sebeprezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon.

Hine, Christine. 2008. „Virtual ethnography: Modes, Varieties, Affordances.“ Pp. 257–270 in Nigel Fielding, Raymond M. Lee, Grant Blank (Eds.). *The handbook of online research methods*. London: SAGE Publications.

Murthy Dhiraj. 2008. „Digital ethnography: an examination of the use of new technologies for social research.“ *Sociology* 42 (5): 837–855.

Papacharissi, Zizi. 2002. The Presentation of Self in Virtual Life: Characteristics of Personal Home Pages. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 73 (3): 643–660.

Datum: 30.5. 2014

Podpis:

